VIIKONVAIHDE

PERJANTAIVIERAS

Piiteoria

Pii on vanhimpia suomen kielen sanoja, sitä samaa sarjaa kuin puu, kuu, luu ja suu. Kuten tiedetään, se tarkoittaa ”hammasta”. Se on säilynyt vanhassa merkityksessään muun muassa selkäpiin ja haravan piin nimityksissä. Sanan hammas/sammas toi Suomeen 5 000 vuotta sitten maahan rantautunut vasarakirveskulttuuri.

Pii on myös kvartsina tunnettu kivilaatu. Sellainen, josta kivikaudella tehtiin niin sanotusti iskemällä työkaluja ja leikkaavia reunoja. Piikivi kuului myös tuluksiin: sillä oli hyvä lyödä kipinää vaikkapa tappuratukkoon tai taulaan.

Tosiasiassa se ihmiskunnan historian vaihe, josta puhutaan kivikautena, onkin piikautta. Se, että pii on tarkoittanut ”hammasta” antaa avaimen niin sanottuun piiteoriaan. Kyse on työkalujen eli aseiden kehityssarjasta ja sukulaisuudesta.

Otetaan teräväreunainen kivi käteen. Sillä voi jo muokata ja muotoilla puuta ja nahkaa. Mutta piankos tekijä keksii, että työteho kasvaa kun terävään kiveen laittaa varren. Jos piikiven varttaa varren toiseen päähän, on kyseessä kirves. Jos leveän piin varttaa varren päähän poikittain, on kyseessä poikkikirves eli telso, jolla onteloitiin haapioita. Jos piikiven varttaa keskelle kaarevaa vartta, on tuloksena kaavin. Kaapimella puhdistettiin nahkaa ja vuotaa.

Tylsä vasarointikirves on ollut kalsu. Vasara vasarana tuli käyttöön vasta sepän töissä, metallia työstettäessä.

Pii-iskoksella teritetty nuoli on varmaan yhtä vanha keksintö kuin jousi yleensä. Arkeologit ovat testanneet piinuolia ja teräsnuolia ja todenneet, että piinuoli on metsästyksessä tehokkaampi, koska se leikkaa kudosta ja suonia terästä paremmin.

Jos piikiven varttaa varren päähän varren suuntaisesti, on saatu taltta. Jos tämmöisen piin terä on pyörittämiseen sopiva, on käsissä pora. Mikäli pora kuumennetaan ja sillä tehdään reikiä, on kyseessä ora. Kun kapealla teräaseella näverretään reikää, on esineen nimi pii eli piikki. Jos kiven pitkä sivu onkin se leikkaava, on kyseessä kiviveitsi eli kuras.

Mistä kiviveitsestä sitten metallikaudella saatiin puukko, väkipuukko ja miekka? Jos kiviveitselle etsittiin kaareva muoto, saatiin viljanleikkuun käsiotteisiin sopiva sirppi. Ihan aluksi viljakin nimittäin leikattiin veitsellä. Suomestakin on löydetty tällaisia piisirppejä.

Piillä iskettiin, leikattiin, veistettiin, rei’itettiin, katkaistiin, kaaputettiin. Jos useampia piihampaita upotettiin luuhun perättäiseen sarjaan, saadaan hammastettu saha. Vasta metallikausi mahdollisti sakset tai keritsimet jossa kaksi vastakkain hiottua veistä kihnuttaa villan tai kankaan poikki. Kaksi piikkiä samalla tavalla yhdistettynä onkin sitten harppi.

Entäs jos työkalun vartta pidennettiin? Nuolen, piikin ja veitsen yhdistelmästä saatiin vartta pidentämällä keihäs. Keihästä muistutti tuurakin, mutta siinä oli erilainen terä. Poikkikirveestä saatiin pidemmällä varrella kuokka. Olisiko ensimmäisten kuokkien tärkein ominaisuus ollut kyky katkoa juuria? Kyntöauran vannaskärki eli koukun ”kynsi” oli sekin joskus kiveä!

Viikate on sirpistä pikkuviikatteen kautta kehittynyt niittoväline. Sitä sanotaan roomalaisten hevosmiesten laiskuuttaan tekemäksi keksinnöksi. Viikate kuitenkin edellyttää metallien tuntemusta. Piiviikate ei kestäisi niittoliikettä.

Työkalut ovat kehittyneet toisistaan. Tämäkin juttu on kirjoitettu tietokoneella, jossa on piitä!

JUHA KUISMA on kylien liiketoiminta-asiamies.

PAIKANNIMI KERTOO

Johan nyt on markkinat!

Outoja eläjiä nämä markkinat. Ne reagoivat, hermostuvat, piristyvät, odottavat ja stressaantuvat kuin kysymys olisi elävästä olennosta.

Joskus markkinat saavat ruiskeen, mutta sekään ei taida riittää tänä eurokriisin aikana.

Vanhoihin markkinapaikkoihin on syntynyt lukuisia kyliä ja kaupunkeja. Silti vain joidenkin paikkojen nimi viittaa kaupankäyntiin.

Enontekiön Markkina on vanha kirkonpaikka Suomen käsivarressa. Kirkko rakennettiin Lätäsenon suulle 1600-luvun alussa osana Ruotsin pyrkimyksiä saada valtakunnan pohjoisosat kruunun hallinnon piiriin.

Ennen vanhaan markkinat järjestettiin esimerkiksi paikkakunnan suojelupyhimyksen juhlapäivän tienoilla. Markkinapaikat ja -ajat löytyivät almanakasta. Vakituisten kauppojen yleistyttyä markkinatapahtumien merkitys väheni.

Enontekiön Markkinaan kokoonnuttiin tammi-helmikuussa. Silloin tehtiin kauppaa, istuttiin käräjiä, kannettiin veroa ja käytiin kirkossa.

Markkina tuskin hetkahtaa talouskriiseistä. Alli ui Könkämäenossa ja kapustarinta valittaa jängällä kuten ennenkin.

Nykyisin markkinat ovat lähes kaikkialla ja kaiken aikaa. Kenties entisaikojen kalenterintekijät kauhistelisivat talouskeskeistä aikaamme huudahtamalla ”johan nyt on markkinat!”

TOPI LINJAMA

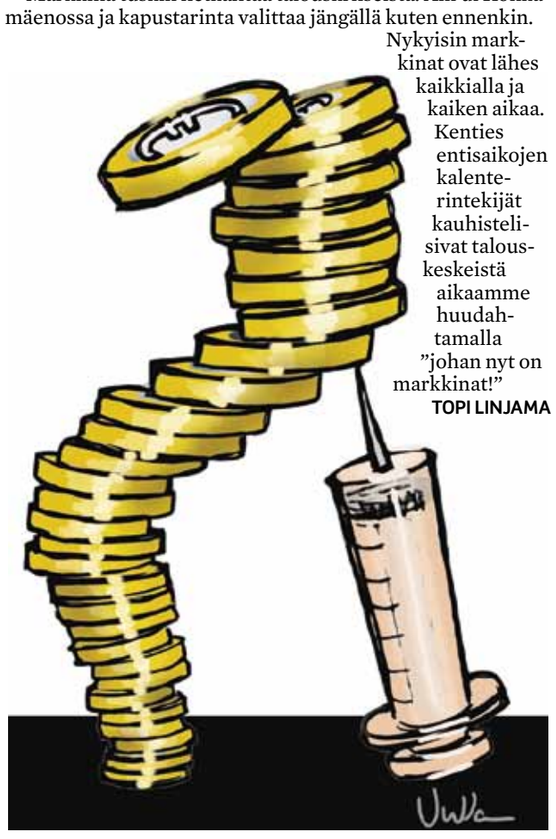

JUHA HARJU

Teoksiin piilotettu tekniikka vaatii aika ajoin huoltoa. Antti Maasalo vaihtaa Täkänän (1972) hehkulamput ympäristöystävällisiin led-valoihin ja 2,7 watin moottori saa uuden hihnan.

Kuvanveistäjä kesyttää terästä ja tekniikkaa

Pohjalaisen kuvanveistäjän Antti Maasalon tie opettajasta ammattitaiteilijaksi avautui kulttuurikilpailujen ja näyttelyiden myötä.

ALAJÄRVI

Taiteilijan ura oli pienen pohjalaispitäjän maanviljelijäperheen pojalle liki mahdoton haave vielä 1950-luvun lopulla.

”Eihän täältä olisi voinut kuvitellakaan, että hakisi Ateneumiin Helsinkiin opiskelemaan”, Lehtimäellä syntynyt ja asuva kuvanveistäjä **Antti Maasalo** toteaa.

Tie ammattitaiteilijaksi avautui kulttuurikilpailujen ja näyttelyiden myötä. Käänteentekevä hetki oli ARS69-näyttely, jonka näkeminen vei nuoren opettajan valon ja liikkeen maailmaan.

”Siellä oli ensimmäisen kerran Suomessa esillä valoteoksia ja kineettisiä veistoksia.”

Pronssinen patsas ei ollutkaan enää se ainoa oikea veistos.

”Tuli ikään kuin lupa tehdä töitä, joita ei ollut aiemmin sallittu.”

Kova teräs ja teknologia heräävät eloon Maasalon teoksissa ja tulevat osaksi luontoa tuulen, veden ja auringon voimalla.

Ekologista energiaa hyödyntää myös ateljeekoti, jonka taiteilija on rakentanut synnyinseudulleen Alajärven Lehtimäelle.

Haluan tehdä luonnonilmiöitä näkyviksi.

ANTTI MAASALO

Teknologiaa ihmistä varten

Poikkitaiteellisesta Dimensioryhmästä tuli uutta etsivän taiteilijan henkinen koti.

Jo 40 vuotta toimineen ryhmän jäseniä yhdistää avoin suhtautuminen tekniikkaan, mikä näkyy vahvasti myös Maasalon taiteessa.

”Olen yrittänyt riistää taiteelle kaikesta mistä vähänkin voi viedä”, hän myöntää.

Ennakkoluulottomuus sai hyödyntämään tietokoneita heti ensimmäisten graafisten käyttöjärjestelmien tultua markkinoille. Viime vuosina veistoksia on syntynyt muun muassa laserleikkauksen avulla.

Insinöörien ihmeet eivät silti saa varauksetonta ihailua.

”Teknologian pitää palvella ihmistä eikä toisinpäin. Sillä pitäisi parantaa hyvinvointia ja viihtyvyyttä, eikä stressata ja turmella ihmisen elinympäristöä.”

Ensimmäinen monienergiatalo

Kunnioitus luontoa ja kiinnostus kestävää elämäntapaa kohtaan näkyvät arkkitehti **Kirmo Mikkolan** yhteistyössä Maasalon kanssa suunnittelemassa ateljeekodissa. Se oli valmistuessaan Suomen ensimmäinen monienergiatalo.

”Itsenäisyyspäivänä 1976 saimme ensimmäisen kerran eteläseinän suuren lasi-ikkunan taakse pingotetuista tummista pinnoista auringon passiivilämpöä. Kesällä 1977 otimme maalämmön käyttöön”, pitkälti hartiapankkivoimin taloa rakentanut Maasalo kertoo.

Luonnon oma energia liikuttaa ja valaisee myös monia veistoksia, mikä häivyttää taiteen, teknologian ja luonnon välisiä rajoja.

”Pyrkimyksenäni on kätkeä teknologiaa mahdollisimman paljon, että se olisi teoksissa huomaamatonta eikä varastaisi pääosaa. Sen sijaan haluan tehdä luonnonilmiöitä näkyväksi.”

Kävelykadulta lasten leikkeihin

Maasalon veistoksiin voi törmätä puistoissa, toreilla, kävelykaduilla ja julkisissa rakennuksissa. Arjen ympäristöön luotu taide on lähellä yli 80 julkista teosta tehneen taiteilijan sydäntä.

”Julkinen teos on tarkoitettu kaikille. On tärkeää, että taidetta ei tehdä mihinkään varastoon, vaan ihmiset saisivat nähdä sitä.”

Maasalolla on ollut silmää suunnitella taidetta myös lapsia varten.

”Aikoinaan opettajan työssäni huomasin, että koulujen pihat olivat aivan kuin keskitysleireiltä, niissä ei ollut mitään virikkeitä. Yritin monta kertaa sanoa, että voisiko asialle tehdä jotain.”

Valtakunnallisen suunnittelukilpailun voiton myötä Maasalo pääsi lopulta vaikuttamaan ankeisiin olosuhteisiin. Lasten iloksi on syntynyt reilun kolmenkymmenen vuoden aikana kymmenkunta leikkikenttää ja -veistosta.

Kultarannan Ääniharava

Leikkimielisyys on läsnä myös meneillään olevassa tasavallan presidentin kutsunäyttelyssä Kultarannassa, jonne taiteilija valitsi kaksi työtä presidenttiparia silmälläpitäen.

”Ääniharavan valitsin siksi, että **Sauli Niinistöä** on kutsuttu vaalien ääniharavaksi”, Maasalo paljastaa hymyillen.

Tuulikellot valikoituivat puolestaan **Jenni Haukion** runokokoelman Sinä kuulet sen soiton perusteella.

”Siitä löytyy säe ’porttikäytävissä soivat vapaaksi päästetyt tuulikellot’.”

Kutsunäyttely tuli iloisena yllätyksenä kokeneelle taiteilijalle. Kordelinin säätiö huolehti näyttelyn käytännön järjestelyistä.

”Mielestäni Kultaranta on teoksilleni ihan paras mahdollinen paikka.”

HENNA VAINIO

Pohjalaiset ottavat selvää taiteilijan ajatuksista

Wäinö Aaltosen museon kokoelmiin kuuluva Täkänä odottelee ateljeessa uutta moottorin hihnaa ja led-valojen vaihtoa hehkulamppujen tilalle.

Neljäkymmentä vuotta vanha veistos muistuttaa osaltaan eteläpohjalaisen taiteen juurista.

”Tällaisia neliökuvioita on käytetty aikoinaan seinävaatteissa. Täällä kansannaiset ovat tehneet abstraktia taidetta jo pitkään”, kuvanveistäjä **Antti Maasalo** havainnollistaa.

Kaikkea ei tarvitse ymmärtää

Taiteilija ei niele väitettä Etelä-Pohjanmaan ahdasmielisestä kulttuurista.

”Täällä on suhtauduttu hyvin myönteisesti tekemisiini. Ei ole torjuttu, vaan on haluttu tietää ja ottaa selvää ajatuksistani, miksi teen niin kuin teen”, Maasalo vakuuttaa.

”Se on sitten taiteilijan omaa herkkänahkaisuutta ja hienohipiäisyyttä, jos ei yhtään saa kysellä eikä arvostella.”

Maasalo itse haluaa avata teoksiaan myös kansantajuisesti, vaikka onkin sitä mieltä, että kaikkea ei pidä yrittää selittää.

”Varsinkin alkuaikoina monet sanoivat, että ”kyllä tämä on hieno ja kiinnostava teos, mutta en minä tätä ymmärrä”. Sehän ei kuitenkaan ole tärkeintä, vaan tunnelma ja kokemus, minkä katsoja saa. Kaikkea ei tarvitse järjellä ymmärtää.”

Virtuaalisesti Unkariin

Eniten Maasalo on joutunut perustelemaan ulkopuolisille sitä, miksi hän on jäänyt kotimaakuntaansa.

”Valtakunnallisesti ja kansainvälisesti helpompaa olisi toki toimia pääkaupunkiseudulla, mutta toisaalta täällä on myöskin oma työrauhansa. Ei tarvitse sekaantua kaiken maailman taideriitoihin.”

Kun luonto on lähellä, aiheita ei tarvitse metsästää kauempaa.

”Vaimoni kanssa olemme olleet sitä mieltä, että emme viihtyisi missään tiheästi asutussa kaupungissa. Onneksi on hyviä kollegoja ja ystäviä, jotka käyvät täällä säännöllisesti.”

Nykytekniikka kutistaa myös etäisyyksiä. Internetin avulla voi yhdistää virtuaalisesti samaan tilaan näyttelyn sekä kotona Lehtimäellä että Unkarissa, kuten Maasalo on tehnyt.

HENNA VAINIO

Tasavallan presidentin kutsunäyttely Kultarannassa on avoinna 2.9. asti. Taiteilijan kotisivut: www.maasalo.fi

MERJA MAASALO

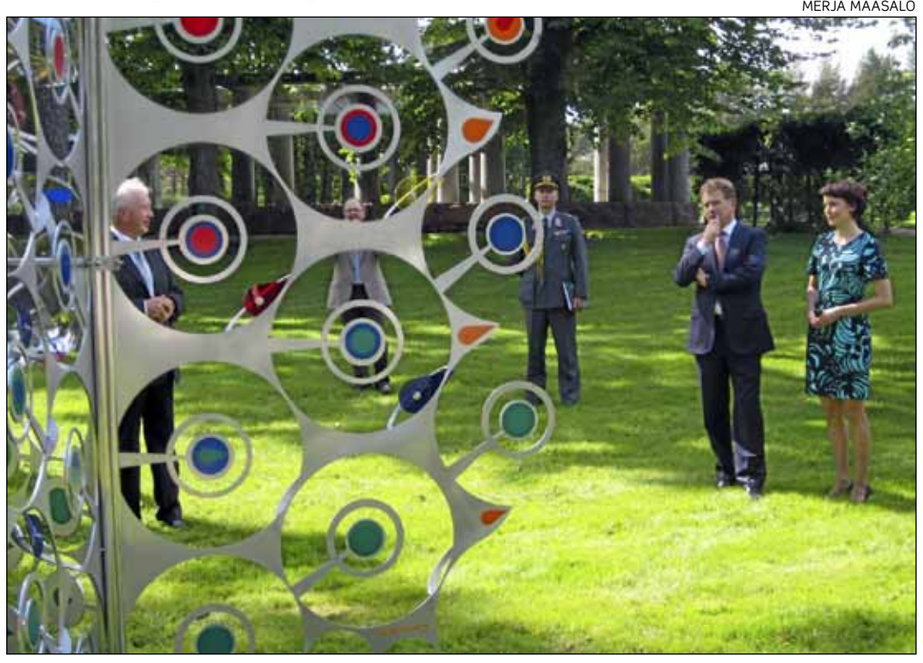

Antti Maasalon teokset kiinnostivat presidenttiparia Kultarannan kutsunäyttelyn avajaisissa.